

Ojaäärse I paisu likvideerimise kavatsus

a) paisu likvideerimise ja loodusliku jõesängi taastamise eesmärk;

Ojaäärse I paisu (PAIS025850) likvideerimise eesmärgiks on parandada kalade rändetingimusi Viru alamvesikonnas asuval Võsu jõel (VEE1077100). „Võsu jõe ja selle kalastiku seisundi ning survetegurite uuringu“ aruandes on välja toodud, et Ojaäärse I paisust alla voolu asuvad forellile ja jõesilmule hea kvaliteediga elupaigad, milles on rohkelt potentsiaalseid koelmualasid. Siirdekalade liikumist, vee hulka ja kvaliteeti reguleerivad alla ja ülesvoolu jäävad kaladele ületamatud paisud, mistõttu jääb kasutuseta mitmeid kudealasid. Positiivsena saab välja tuua looduslikku sängi ja metsaseid kaldaid Võsu jõel Ojaäärse I paisust alla voolu kuni Oruveski paisjärve sissevooluni¹. Kuna Ojaäärse I paisust allavoolu jääb veel mitmeid paise, siis eelkõige toimub planeeritav tegevus kohalike populatsioonide hüvanguks: laiem jõeline elupaik ja toitumisala ning populatsioonide vaheline geenivool. Kavandatavate tegevuste eesmärgiks on parendada Võsu jõe ökoloogilist seisundit.

Tegevuste kirjeldus: Ojaäärse I pais on kavas likvideerida täielikult ning jõesäng taastada nii alandatud paisjärve kui paisu piirkonnas. Jõgi suunatakse Ojaäärse paisjärve kohal loomulikku sängi ning vajadusel kindlustatakse jõe kaldaid. Täpsema projekti koostab projekteerija.

RMK metsaparandusosakond on tellinud setteuuringud Ojaäärse II paisjärves ning nendest tulemustest järeldub, kas ja kui palju on vajalik tegeleda setetega ka Ojaäärse I paisjärve alal.

Asukoht:

Ojaäärse I pais asub Võsu jõel Lääne-Viru maakonnas, Haljala vallas, Võsupere külas riigimaa katastriüksusel Ojaäärse paisjärve (katastritunnus: 88701:001:0727). Paisu truup läheb riigimaantee 17182 Palmse-Sagadi tee alt (katastritunnus: 88701:002:1450).

¹ Võsu jõe ja selle kalastiku seisundi ning survetegurite uuring. Aruanne. Eesti Loodushoiu Keskus. Projekti number RE.4.03.22-0071. (Tartu 2023).

Joonis 1. Ojaäärse I paisu ja paisjärve asendiplaan.

b) Ülevaade töödega mõjutatud alale jäävatest eesvooludest ja muust infrastruktuurist;

Ojaäärse I paisu truup läheb riigimaantee 17182 Palmse-Sagadi tee alt (katastritunnus: 88701:002:1450).

Ojaäärse I pais ei asu ühelgi riiklikul hooldataval maaparandussüsteemil või selle osal.

c) Ülevaade objektist ning paikvaatluse (23.07.24) pildid (autor Anett Reilent kui pole märgitud teisiti);

Vösu jõgi kuulub keskkonnaministri määruse nr 73 „Lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistu“ nimekirja: Laviku paisust suubumiseni merre.

Ojaäärse I paisu paisutuskõrgus on EELISe andmetel 3,15 m. Ojaäärse I paisul puudub kalapääs ning see on hinnatud kaladele ületamatuks rändetõkkeks. Paisutusel puudub vee erikasutusluba². Paisu põhikonstruktsioonis on betoonist kandiline kaheosaline kaev, ühe osa sisemõõtmed 1,1 x 3,4 m. Kaevu betoonosa rahuldavas seisus, kohati betoon murenenud. Kaev kaetud metallist ja puidust kattega. Kaevude otsaseinad veealuses osas lahtised ja šandoorid

² EELIS (Eesti looduse infosüsteem). Keskkonnaagentuur (kasutatud 4.09.2024).

paiknevad kaevudes. Binokkeltruup 2 x DN1000 (lühikestest torudest) kaevust liigvee juhtimiseks alavette, pikkus 32 m. Truubi otsak on vajunud ümber³.

Paisust ülesvoolu paikneb Ojaäärse paisjärv (VEE2003850), mille veepeegli pindala EELISE² andmetel 1,5 ha. Ojaäärse paisjärves piiratud alal tehtud mõõtmiste andmetel oli vee sügavus 1,5–1,9 meetrit. Põhi on kergelt lainetav ja puudub selgelt sisselõikunud säng. Mudakiht on raskesti tõlgendatav. Kui see üldse esineb, siis laiguti väikeses (kuni 0,2 m) paksuses¹.

Joonis 2. Ojaäärse I paisu betoonist kaev.

³ EELIS (Eesti looduse infosüsteem). I-9070281-1 Ojaäärse I paisu inventariseerimine. Keskkonnaagentuur (kasutatud 4.09.2024).

Joonis 3. Ojaäärse I paisu betoonist kaev.

Joonis 4. Vaade maanteelt Ojaäärse I paisu kaevule, teenindussillale ja Ojaäärse paisjärvele.

Joonis 5. Vaade Võsu jõele Ojaäärse I paisust allavoolu Palmse-Sagadi tee pealt.

Joonis 6. Paisu binokkeltruup, mis avaneb Võsu jõkke.

Joonis 7. Vaade ülesvoolu teetammile (Autor Helen Tuusti).

d) Eelhinnang, kuidas paisu likvideerimine võib mõjutada tulundusmetsa, eramaid, infrastruktuuri, kaitseväärtusi, ettevõtteid.

Mõju tulundusmetsale: mõju tulundusmetsale puudub.

Mõju eramaadele: Maaüksus Ojaäärse paisjärv (katastritunnus: 88701:001:0727) piirneb osaliselt eramaaüksusega Ojaäärse (katastritunnus: 88701:001:0726). Planeeritavatest tegevustest teavitatakse eramaaomanikku.

Mõju infrastruktuurile: Ojaäärse I paisu truup asub riigimaantee 17182 Palmse-Sagadi tee all (katastritunnus: 88701:002:1450), seega kooskõlastatakse planeeritavad tegevused Transpordiametiga.

Mõju kaitseväärtustele: Nii Ojaäärse I pais kui paisjärv asub Lahemaa rahvusparki (KLO1000511) alal ning ka Lahemaa piiranguvööndis (KLO1100359), mille üheks kaitseesmärgiks on miljööväärtuste kaitse. Planeeritavad tegevused kooskõlastatakse Keskkonnaametiga.

Võsu jõestik asub kuni Laviku paisuni Natura looduslalal, kus kaitstavaks elupaigatüübiks on jõed ja ojad (3260). Paisud on ülekaalukaimad survetegurid Võsu jõestiku elustikule. Paisude eemaldamine tagab kalade rändeteede avatuse ning loomuliku settetranspordi allavoolu. Leevenevad liigest vee soojenemisest tekkinud probleemid külmaveelembestele kaladele (nt kalade võimalik haigestumine haigustekitaja *Tetracapsuloides bryosalmonae* tõttu, aga ka

stressi vähenemine ja toitumisperioodi pikenemine külmaveelembeste kalade jaoks). Samuti paraneksid allavoolu jäävates jõelõikudes hapnikuolud¹.

Mõju ettevõtetele: Ojaäärse paisjärve vahetus läheduses paikneb RMK Ojaäärse loodusmaja. Tegevused koostööstatakse külastuskorraldusosakonnaga.